ՊՈՍՏԱՆԴԵՆՈՒՊՕԼԻՍ—ՏԱՐԻ—ԹՎԻ—1145 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ—28—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ—1871

ԳԱՅՄԱՆՔ

Յարեկան գին կ. Պոլսոյ համար 180 գր.
» Գաւառաց » 100 Ղրշ
Վեցամսեայ կ. Պոլսոյ » 90 գր.
» Գաւառաց » 50 Ղրշ
Խրատանոցիւր թերթի գին 50 փարա
Յանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 զուրուշ, երիս անգամի համար 2 զուրուշ, աւելի անգամներու համար դատ ատիարիութիւն կրլլայ

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գացած լրագրաց Հանրագիտակը Խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն Խմբագիր—Ցեսրէնին պիտի ուղղուի։ Ի Պոլիս, Զինոյի խան, Մասիսի դրատնեակը։

Ձեռագիր հատուածը չվերադարձուիր նամակ չընդունուիր

ՊՈՍՏԱՆԴԵՆՈՒՊՕԼԻՍ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հռոմի վերջին ընդհանրական ժողովը այնպիսի պատակոտած մը հանեց կաթոլիկ աշխարհին մէջ, որ կերեւի թէ Պապութեան համար խիստ ծանր հեռեւանք պիտի ունենայ, բայց ինչ որ ալ լինի, տարակոյս չկայ թէ քրիստոնէութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը պիտի շահին։

Մեր հինգշաբթի աւուր խմբագրականի մէջ համառօտ տեղեկութիւն մը տուած էինք Մուսիոյ դուռմարուած հին կաթոլիկայ ընդհանուր ժողովոյ օրոշման ներկայացուած յայտագրին վրայ։

Այս ոնգամ Հռոմի Յառնոյ լատդիրն յայտագրին բուն պատճէնը հրատարակած լինելով, կը փութամք մեր ընթերցողաց ալքին առջեւ դրնել, իբրեւ քրիստոնէական եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ նշանաւոր դրուագ մը, հանդերձ յիշեալ լատդրին խորհրդածութեամբը։

«Ընթերցումն վարդապետութեան հրատարակութիւնը ողջունող կանխատեսութեանց կատարումը տեսնելու վրայ ենք։

«Կաթոլիկ աշխարհը, կամ՝ մանաւանդ աշխարհի 240 միլիոն կաթոլիկները կրնան քանի մը կարդի բաժնուիլ։ Մէկուն մէջ, որ հիմա ամենէն բազմաթիւն է, կը դասենք ռնտարբերները։ Երկրորդին մէջ ոպէռանները ու մոլեռանդները։ Երրորդին մէջ համոզեալ լուսամիտ եւ մտայնի կաթոլիկները։

«Հաւատացեալոց այս երրորդ դասն է, որոյ խղճմտանքն ոնտիրապակոնութեան հրատարակութենէն դայթակղելով՝ հռոմէական եկեղեցիէն բաժնուելու վրայ է։

«Մենք՝ խոստովանիք, որ անտարբերաց դասուն կը վերաբերինք, շատ չ՝վրդովեցանք ոնտիրապակոնութեան կոչմնակից ճիշդ մեր քնայութիւններէն, որոց՝ ի ժամս ակամտուս եղանք։ Մեր բնական ոչնութիւնը շատով թոյլ տուաւ մեզ այդ նոր վարդապետութեան հրատարակութենէն յառաջ գալիք հետեւութիւնները խելամտել։ Պարզապէս հասկցանք թէ Պապութիւնն անսիսալ լինելով սառաւել հղօր չէր լիներ, ընդ հակառակն առաւել ոկսարանալու վտանգի մէջ կիյնար։

«Այս երկու հաստատութեանց մէջէն ալ մեր կրնալ հոգ պատճառել մեզ։ Մեք մեզ համար ընդհանրական ժողովոյ վճռաբտութիւններէն աւելի շահեկանութիւն ունեցող գործերով զբաղիցանք։ Արդարեւ չենք կրնար ուրանալ թէ մեր քաղաքակից Փասիոնի—Ֆեերբէմի կոմսին (Պիոս թ.) ստացածանալը սեռած ժամանակին քիչ մը ցիծաղեցանք, բայց ոչ ոք կրնայ ընել թէ պահ մը հոգ եւ վրդով չպատճինք։

«Այսպէս չեղաւ հանդիսալ եւ ուշիմ կաթոլիկայ մէջ։ Մինչդեռ արդէն եւ մոլեռանդ դասն ուրախութենան մունչիւններ կարձակէր եւ իւրանց յաղթութեան (10 ժողովականներու վրայ 1000 ոպոշներու սարած յաղթութեան) համար կը ինդակոչէին, ասանք կը վրդովէին, իրարու հետ կը խորհրդակցէին եւ կը ճանչնային որ թէ՝ իրենց խիղճը, եւ թէ առ կաթոլիկ եկեղեցին եւ առ իրենց անձն պարտաւորած՝ յարդանքնին չէր ներեր ընդհանրական ժողովոյ որոշմանցն ընդդէմ։

«Երկար վարանումէ ետեւ, Հռոմէն վերջնական կերպով բաժնուելու սառաջին քայլն առին։ Մուսիոյ դուռմարուելով յայտագիր մը խմբագրեցին, որոյ վրայ իրենց որոշում մը տիպի ընեն։

«Ահաւասիկ յայտագրին պատճէնը։

«Յօդ. 1. Մեր կրօնական պարտաւորութիւնամբ՝ կաթոլիկ եկեղեցւոյ վարդապետի հաւատքն ամբողջապէս կը բռնենք, ինչպէս որ Ի. գրոց եւ աւանդութեանց մէջ հաստատուած է։ Հետեւապէս մեք ոչնեղ լիակատար իրաւունք կաթողիկէ եկեղեցւոյ անդամ՝ կը ճանչնենք։ Եւ, չենք թողուր որ եկեղեցւոյ անդամակցութենէն մեզ փնտռեն։ ոչ ալ նոյն անդամակցութենէն մեզ համար ծագած կրօնական եւ քաղաքային իրաւունքներէն մեզ զրկեն։ Կը յայտնենք թէ մեր հաւատոյ հաւատարիմ կենալու պատճառաւ մեր դէմոյն վրայ կախուած եկեղեցական դատապարտութիւններն անհիմն եւ անիրաւ են։ Չենք թողուր որ մեր խղճմտանքն այդ դատապարտութիւններէն խռովի, եւ կրօնական հաստատութեան կենաց պարծնականապէս մասնակցելէ արգիլուինք։

«Տրիդենտոնի հանդանոնային մէջ բռնանդակեալ կաթոլիկ հաւատոյ պաշտպանութիւնը պինդ բռնելով, Պիոս Թ.ի հայրապետութեան օրով հրատարակեալ հաւատոյ վարդապետութիւնները կը մերժենք, որք եկեղեցւոյ վարդապետութեան եւ առաքելական ժառանգութեան հետեւած սկզբանց հակառակ են։ մասնաւորապէս Պապին սովորական եւ անմիջական դերապոյի իրաւասութեան եւ ուսուցման մէջ անսխալութեան վարդապետութիւնը։

«Յօդ. 2. Եկեղեցւոյ հին սահմանադրութիւն ամփոփէս կը բռնենք։ Ս.ի եւ այդ եկեղեցւոյ վրայ նախնիներուն ունեցած անմիջական եւ անկախ տեսչութիւնն անանց ձեւերէն կապակցելու փորձերը կը մերժենք։ Նոյնպէս կը մերժենք վատմիկի կոնդակաց մէջ զարգացեալ այն վարդապետութիւնը թէ Պապը եկեղեցւոյ բոլոր իշխանութեան եւ դրութեան միակ աւանդատու կարգեալ է։ Այսուհետեւ, Ս.ի վարդապետութիւնը հակառակ է Ջրիդենտոնի կանոնին, որ կը հաստատէ թէ տարուած ոգիր նուիրապետութեան մը կայ եկեղեցւոյ մէջ։ Եպիսկոպոսներէն քահանաներէն եւ ազգականներէն բաղկացեալ։ Մեք Հռոմի եպիսկոպոսին տուաջնութիւնը միայն կընդունինք, ինչպէս որ ճանչուած է Ս. գրոց հիման վրայ եկեղեցւոյ հայրերէն եւ տիեզերական ժողովներէն, Քրիստոնէական հին եւ անքաժանելի եկեղեցւոյ մէջ։

«Ա. Կը յայտնենք թէ հաւատոյ վարդապետութիւնք չեն կրնար սահմանուիլ Պապի մը վճռով եւ ըստ կամ յայտնի հաւանութեամբ Եպիսկոպոսաց, որք երդմամբ անպոյման հնազանդութիւն ուխտած են նոյն Պապին, այլ միայն Ս. գրոց եւ եկեղեցւոյ հին աւանդութեանց հետ համաձայն դտնուած ժամանակին, ինչպէս որ Ս. Հոգի եւ տիեզերական ժողովոց ճանչուած հաւատոյ սկզբանց մէջ աւանդեալ է։

«Մինչեւ անդամ ժողով մը, թէ եւ դասական ոչ ժողովին պէս տիեզերականութեան կարեւոր պայմաններէ զուրկ չլինի, բայց իր անդամոց ընդհանուր համաձայնութեամբ՝ եկեղեցւոյ հիմէն եւ աւանդութենէն խոտորելու չկրնար եկեղեցւոյ անդամները կապող վճիռ մը տալ։

«Բ. Մեք կը պնդենք թէ տիեզերական ժողովոյ մ՝ի բան հաւատոյ տուած վճիռները՝ պէտք է որ կաթոլիկ ժողովրդեան աչքին հաւատոյ ներքին դիտակցութեամբ, եւ Աստուածաշնչական դիտութեան աչքին ալ նոյն՝ յատկութեամբ յայտնուին, այսինքն եկեղեցւոյ նախնական եւ աւանդական հաւատոյն համաձայն լինին։ Մեք կը պահանջենք որ թէ՝ կաթոլիկ աշխարհականները, թէ՝ կղերը, եւ թէ Աստուածաշնչական դիտութիւնն իրաւունք ունենան խոսելու եւ վիճելու՝ երբոր հաւատոյ կանոններ սահմանել պէտք լինի։

«Գ. Կուզենք, որ կանոնական եւ աստուածաշնչական դիտութեան գործակցութեամբ՝ եկեղեցին բարեկարգի, եւ հին քրիստոնէական եկեղեցւոյ հոգիէն ներշնչուելով՝ որս օրուան դեղձութիւնին ու մոլութիւնները վերցնէ։ Մասնաւորապէս պատասխանէ կաթոլիկ ժողովրդեան բաղձանացը։ որ եկեղեցական գործոց մէջ մասն ունենալ կուզէ։ Կը յայտնենք թէ Ռիմբէրֆի եկեղեցին վրայ դրուած Յանոնեանութեան ժողովրանքն անհիմն է։ հետեւապէս անար եւ մեր մէջ հաւատոյ վարդապետութեան հակառութիւն բնաւ չկայ։ Կը յուսանք որ Արեւելեան Շուանական եւ Ռուսական եկեղեցեաց հետ ալ կրնանք միանալ։ օրոց բաժանումն սակրաստական պատճառ մը չունի, եւ հաւատոյ վարդապետութեան կարեւոր տարբերութիւնք մը պատճառելու չէ։ Կ՝ապատանք։ որ եթէ ձեռնարկեալ բարեկարգութիւնները կատարուին, գիտութեան եւ ընդհանուր քրիստոնէական՝ քաղաքակրթութեան յառաջդիմութեանց ճանրաւոր արիւ քրիստոնեայ դասանութեանց հետ ալ համաձայնութեան հասնինք, մասնաւորապէս բաղքական եկեղեցեաց եւ Ընդ ձիոյ ա Ամերիկայի եպիսկոպոսական եկեղեցեաց հետ։

«Յօդ. 4. Դաթոլիկ կղերին կրթութեան համար գիտութիւնն ամենամեծագոյն կը համարինք։ Կղերը մանկավարժական մեծ դեր մ՝ուենենալով, մանրիգեան համար վատնգաւոր կը համարինք այն դրութիւնը՝ որով մեր դարուն մասաւոր ազգաստութիւններէն հեռի կը բռնուի՝ թէ՝ դեռատիս ուսանողաց ի ընծայարանները մէջ եւ թէ կրօնական բարձրագոյն հաստատութեանց մէջ, որք մի միայն եպիսկոպոսաց վերատեսչութեան ներքեւ են։

«Կը փափաքինք որ լաւ բարոյականի տեր, բարեպաշտ լուսաւորեալ հմուտ եւ հայրենասէր եկեղեցականաց կրթութեան եւ պատարաստութեան գործին մէջ աշխարհական իշխանութիւններն ալ մասնակցին։ Ընտրելին կոչուած կղերին համար նախապատրաստական բռնութենէ պարտաւորեալ պատուաւոր վիճակ մը կը պահանջենք։ Հոգեւոր հովութեան պաշտօն կատարող եկեղեցականներն բաւական վարձատրելու եւ պաշտօնէ ձգելու դրութիւնը չենք ընդունիր։ որ Դոգմոյ օրէնքի իրաւութեան մէջ ընդունուած է եւ վերջին ժամանակներս ընդհանրանալու միտում մ՝ունի։

«Յօդ. 5. Մեր երիտասարդաց սահմանադրութիւններն ամուր կը բռնենք՝ որք՝ քաղաքային ազատութիւնն եւ մարդկութեան յառաջդիմութիւնը կեղծաշխատութեան, հետեւապէս քաղաքական եւ պատմական կարգի պատճառանքով կը մերժենք Պապին բացարձակ դերիշխանութեան վարդապետութիւնն իբրեւ պետութեան վտանգաւոր, դերիշխանութեան վարդապետութիւնն իբրեւ պետութեան վտանգաւոր, եւ կը յայտնենք թէ Մոլորութեանց ցանկին մէջ քարոզուած անդրանդանութեան դէմ բացուած կռուին մէջ մեր կառավարութիւններն ընդունելի բռնութեամբ եւ հաւատարմութեամբ պիտի պաշտպանեն։

«Յօդ. 6. Որովհետեւ ամենուն յայտնի է թէ կաթոլիկ եկեղեցւոյ այս ներկայ քայքայման ջատագովը վիճակին ուսուցման ինքզինք միաւորեալ ընկերութիւնն է։ որովհետեւ այդ ընկերութիւնն իր գործունութիւնը ջատագով գործածելով կղերական նուիրապետութեան եւ ժողովրդին մէջ լուսաւորութեան թշնամի։ Գիտութեան վատնգաւոր եւ հակառակորդին սկզբունքներ կը տարածէ։ որովհետեւ սուտ եւ զեղծ բարոյա-

կան մը կուսուցանէ եւ կը գործածէ. մեր հանդուցեալ այս է թէ օշ ակնկիցս ոյ մէջ խաղաղութիւն ու բարեկամութիւն, ոչ ալ անար եւ քաղաքային ընկերութեան մէջ արդար յարաբերութիւնք հնարաւոր պիտի լինին մինչեւ որ այդ ընկերութեան կորբատական ջանից վերջ մը չդրուի։

«Յոդ. 7. Իբրեւ անդամք այն կամաւորիկ եկեղեցւոյ որ դեռ Վատիկանի վերջին ժեմեռներով այլասերուած չէ, եւ զայ պետութիւններն ալ քաղաքականապէս ճանչած եւ հասարակաց պաշտպանութեան ներքեւ ապահոված են, եկեղեցւոյ ամէն իրական ընչից եւ անվայելութեանց վրայ մեր իրաւունքներն հաստատ կը բռնենք։»

«Այս յայտագիրն ստորագրած են Գ. Պ. Տէօլինկէր, Բէնքէն, Շուլթ, Հիպէր, Մաէնէն, Լանկէն եւ Ֆրիէտրիխ։

«Քանի մ'օրէն Պիոս Թ. որ մեծ դարձեր բրած լինելուն վրայ կը պարծէր, նոր հերձուած մը հանելու փառքը պիտի վատաբկի, եւ այսպէս իր թագաւորութիւնն ինչ որ կը խստանար՝ կատարած կը լինի։»

ՀԵՌԱԳՐԱՅԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 7 Հոկտ.

Պ. Ռէքմիւզա ծանուցագրեց Սրնիմ կանին թէ Լիանի լրագրին, որոյ Հարկ-Բրաւսիական անունը Պատուհասի փոխուած էր, կատարելութեան հրատարակեալ խանգարեցաւ։

Փարիզ 7 Հոկտ.

Պատերազմական ատեանը վերատին դատապարտեց զԹոնէը դատարքը քանի մը ամսոյ համար՝ «Ինամ կանոնը Պէրլին գնալ՝ բանակ ցութեանց մասնակցելու։»

Սրնիմ կանոնը Պէրլին գնալ՝ բանակ ցութեանց մասնակցելու։

Հռոմ 7 Հոկտ.

Պապն իր յայտարարութիւնները կորնց Պայիէրայի հետ Հանգստարանի վարժարանները քառնը չուզեցին երդում տալ։

Խռովոյ կատարելութիւնը երկու վանք գրաւեց, կրօնաւորաց ընդդիմութեան հակառակ, որոց Պապը հրամայած էր որ բանակի առջեւ միայն տեղի տան։

Լանտրա 7 Հոկտ.

Նիւքեազի դարձուորայ եւ վարպետներուն մէջ մնացող միջոցները մեծ դժուարութեամբ յաջողեցան հանձնելու Հանրապետը։ Հետեւապէս դարձուորներէն շատերն երկաթուղիի գիծը ոչնչացուցին։

Պէրլին 7 Հոկտ.

Պ. Բուլիէ Քէրթիէ հոս հասաւ։ Խորհրդարանը հոկտ. 16ին պիտի գումարի։

Լոնտրա 9 Հոկտ.

Օսմ. Քոնս.	45։/։
» վերջ 1863	61։/։
» » 1869	51։/։
Ամերիկ. Քոնս.	92։/։
Իտալիի գրամ.	53։/։

Վիեննա, 7 հոկտ.

Բանակի Մ. Ն. Ս. 10։/։—։/։
Զոհուած 20000 հոգի.
Ընդհանուր մեռելք 417500 հոգի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայոցերկրեան հրամանաւ՝

Մարաշի կառավարիչ Ազատ Լոհ փաշան Պէնկազիի գաւառին կուսակալ անուանեցաւ։

Պուսակեան խորհրդոյ ընդհ. քարտուղար Սամուէլ էֆէնտին կայսերական Տիվանին Ա. թարգման անուանեցաւ։

Պուսակեան խորհրդոյ անդամ Իզզէտտին պէյ նոյն խորհրդին ընդհ. քարտուղար անուանեցաւ իւլայի Ա. ատենագրութեան։

Էվրոպիի պաշտօնատան հասարակաց գիւանին անօրէն Բիֆաթ էֆէնտին Ռատիկանա թեան Միւսթէշար անուանեցաւ։

Առեւտրական դատոյ պաշտօնէի Միւսթէյոր վսեմ. Դ. Օտեան էֆէնտիին Իւլայի Ա. ատենեան որուեցաւ։

Սրքոնի թնդանօթարանի բժիշկ Բէշիշեան Մեծ. Յարութիւն պէյին չորրորդ կարգի Մէճիտիէ պատուանշան արուեցաւ՝ ի վարձատրութիւն բաղմամեայ ծառայութեանցն։

Տիգրանակերտէն սեպտ. 29 թուով գրուած նամակ մը լուր կուտայ թէ սպատամբութեան դրութիւն Ապտիլ-Քէրիմ Շէյխը բռնուել է։

Նիբակի դիշեր ժամը 6ին քառասուն մեռցած բուսական սառակի երկարաչափ մ'երեսաւ, եւ հինգ երկվայրկեանի չափ տեւեց, բարեբաղդաբար առանց վնաս մը պատահելու։

Քոլէրայի դէպքերը թէ եւ նուազած են, բայց տեղ տեղ քանի մ'առանձին դէպքեր կը պատահին։ Շաբաթ եւ կիրակի օրերը Քառանթինայի պաշարած շրջանակին մէջ 4—5 մարդ միայն մեռած են քոլէրայէն։ Իսկ անկէց դուրս չորս հոգի մեռած են, կրսուն երկու քը Պէշիկթաշ մէկը Թարլա, եւ մէկ մ'ալ Ալթէֆանոյ։

Օգ-Մէյսանի բարձանց վրայ վերանները ներքեւ բնակող ժողովուրդը հիւանդութենէ ոստանները. եւ անոնց սէնք եղած նեւթական նպաստները մատակարարելու համար միջոցներ ձեռք առնուած են քաղաքական իշխանութեան կողմէ։

Նոյնպէս Բառանթինոպի շրջանակին մէջ գտնուող բնակչաց ալ կանոնաւորապէս օգնութիւն կը մատակարարուի։

Սակայն վոզոցներու զարուութիւնը գժբաղդաբար կը շարունակէ տեղ տեղ մատնաւորապէս ի Գուզկանճուգ, ուր դարշահոտ առուներ կը վազեն ամէնէն բանուի պարզուային մէջ։

Լա Թիւրքիի մէջ կը կարդանք թէ Եւրոպայի եւ Ս. Պոլսոյ մէջ հանապազորեայ թղթատարութիւն հաստատելու համար նախորդ անօրէն Նազիբ պէյին առաջարկութիւնը կայսերական կառավարութիւնէն ընդունելով՝ Վ.Ն. Յուլիանին հաւանութեանը ներկայացած է։

Նոյն լրագրին մէջ կը կարդանք նաեւ թէ առեւտրական դարձոց պաշտօնատան ոնտուին ու տումարները քննելով՝ ճիշդ եւ կանոնաւոր վիճակի մէջ գտնուելնին հաստատուած է։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՊՕԼԻՍ

ԷՍԱՏԸ ՈՒՏՈՒՄԻՆ

27 սեպտ.	Երկուշաբթի իրիկուն	48 22
28 »	Երեքշաբթի առաւօտ բացուելուս.	48 26
	կէս օր	48 28

ԱԶԳԱՅԻՆ

Կիրակի օրը, Ս. Պատրիարք Հայրը ընկերութեան գեր. Մեսրոպ եւ. Ներսէս տրք եպիսկոպոսաց նրաստանիմայ փոխանարգ գեր. Խորէն վարդապետի, Սրժ. Մատթէոս եւ Հմայեակ վարդապետաց եւ Գարեգին էֆէնտի Ալիքսան էֆէնտիի, ցունաց նուրբնափր Ս. Պատրիարքին շնորհաւորութեան դնաց եւ մեծ պատուով ընդունուեցաւ։

Ահաւասիկ վերջին ընդհ. ժողովոյ մէջ վաւերացեալ նորընտիր երիտասարդներ։

Յանիպան էֆէնտի փափայեան՝ Մուշէն եւ Թօք-Գարուէն։

Բարութիւն էֆէնտի Զինճիրճեան Գարա-Կէօմրիւկէն։

Յակոբ էֆէնտի Ղէժէնճեան Նարլըգարուէն։

Կարապետ էֆէնտի Պէրեան Օրթագիւղէն։

Յովհաննէս էֆէնտի Խոնչէկիւլեան Գասարգեղէն։

Մկրտիչ էֆէնտի Մուրատեան Գասարգեղէն։

Սարգիս էֆէնտի Ապրէկեան Չէլիմանէն։

Ռուբէն էֆէնտի Գրիգորեան Հիսարէն եւ Պոյաճի գիւղէն։

Կիրակնանոյ թէ Մայրաքաղաքեան հրաշակաւոր Ուռաքել վարդապետեան եպիսկոպոսանալու փափաքելով՝ Մալաթիայէն Կ. Պոլիս եկած է հանրագրով մը։ Բայց Ս. Պատրիարքը հանրագիրն այնքէն անցունելի եւնաւ որ պատասխան առնել է յիշեալ Ս. վարդապետն թէ ինք ուխտ ըրած է որ իր Պատրիարքութեան արով բնաւ մէկու մ'եպիսկոպոսացման վկայագիր չտայ։

Ուրագրի Ազգին խարպ սխալութեանց վրայ խօսելիքնիս՝ այս անգամ տեղ չունենալով՝ յաջորդ թուոյ մը կը թողունք։

ԳԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ազգային վարչութիւնը տեղեկանալով Սամսիոյ Թաղական խորհրդէն, որ հանդուցեալ Խաչատուրեան Նիւմիր չհի Դատապար էֆէնտիին մարմնոյն Ս. Դէորդ եկեղեցւոյ բակը ամփոփուելուն՝ փոխարէն հանգուցեալին բարեյիշատակ ժառանգորդք հաճեր են քանի մը պայմանօք (1400) հազար չորս հարիւր Օսմանեան լիրա նուիրել թաղին հրկիզեալ Նունեան (իսկ այժմ Ն. Վարդուհեան) վարժարանի ամբողջ վերաշինութեան համար, ընդունելի եւ օգտակար դատուց նոյն նուիրատուութիւնն իր պայմաններով հանդերձ, եւ գործադրութեանը համար պէտք եղած պայմանագիրը վաւերացուց։

Ահաւասիկ նոյն պայմանագրոյն ոլորտակը, զոր Ազգ. Վարչութիւնն արժան դատեց՝ ի պաշտանէ հրատարակել՝ ի տեղեկութիւն արդոյ հասարակութեան, եւ այս առթիւ Սամսիոյ թաղ. խորհրդոյն շնորհակալութեան հետ իւր գոհունակութիւնը յայտնել յիշեալ բարեյիշատակ ժառանգորդաց, որ հաճեցան այսպիսի նուիրատուութեամբ անջնջելի պահել իրենց բարեպաշտ ծնողաց յիշատակը։

ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ

Ամսոյս 15 թուականաւ Սամսիոյ թաղ. խորհրդոյ մատուցած խնդրագրոյն՝ ստանալով՝ Բարեգործական ժողովոյ ուշադրութեանը յանձնելիք, որով հանդուցեալ Խաչատուրեան Դասպար էֆէնտիի մարմնոյն Ս. Դէորդ եկեղեցւոյ բակը ամփոփուելուն՝ փոխարէն հանգուցեալին բարեյիշատակ ժառանգորդք հաճեր են քանի մը պայմանօք (1400) հազար չորս հարիւր Օսմանեան լիրա նուիրել թաղին հրկիզեալ Նունեան (իսկ այժմ Ն. Վարդուհեան) վարժարանի ամբողջ վերաշինութեան համար, ընդունելի եւ օգտակար դատուց նոյն նուիրատուութիւնն իր պայմաններով հանդերձ, եւ գործադրութեանը համար պէտք եղած պայմանագիրը վաւերացուց։

Ուստի այն սրտագին թաղական խորհրդոյն հաղորդելով՝ անոր յանձնեցնելնք պէտք եղած անօրէնութիւնն ու գործադրութիւնը ըստ վերոյգրեալ պայմանաց։

23 սեպտ. 1871 (Պոլսոյ Սեպ. Ի Պատր. Հայոց Քաղաքական Ժողովոյ Կ. Պոլիս

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԱՂԱԹԻԱՅԻ ԳԱՅԻԱՆԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐ

Մուշ, Վան, Բիլ, Դերճան, Վաղարշակերտ, եւ ուրիշ Անատոլուի վիճակներէն հեռագիրներ հասած բոլոքները ընդհանրապէս նկատողութեան առնելով յաղորդ. ու Սրբազան Պատրիարքը, որոշուեցաւ որ Ս. Պատրիարքը ընդհանուր տեղեկագիր մը պատրաստէ այս մասին, Մեծ Եղեռնքոսին մասամբ ցուցնելու համար, որպէս պիտի ինդրուի որ յիշեալ հարատեւ հարութիւնք եւ անոնց ապրիւններն ընդհանուր կերպիւ հասան քննութեան առնելու համար մասնաւոր (քոմիսիոն) մը կարգուի Տէրութեան կողմէն, որուն մէջ հմուտ եւ փորձառու Հայ անդամներ ալ դանուին, եւ այս մասին ըլլալիք առաջարկութիւններն Տէրութեան կողմանէ նկատողութեան առնուելով՝ պէտք եղած միջոցներն ի գործ դրուին։

Դատաւորներէն եկած ժողովրդոյին դանգատներուն մեծ մասը միշտ տեղական կառավարչաց վրայ ըլլալով, այս մասին սովորաբար թաղերը գրելու դրութեամբ դարման մը չկրնալ ըլլալը ժողովը նկատելով, որոշեց որ այսուհետեւ այս սեակ դանգատները վերնական պարտաւորական թաղերով Ս. Դրան ներկայացնելու։ Սրբազան Պատրիարքը անձամբ հաղորդէ Մեծ Եպարքոսին եւ յիշեցուցէ գիր մ'ալ (գ-չուէրէ) ձեռքն ունենալով յանձնէ անոր։ այս միջոցն որ առելի մոնրմական կերպարանք ունի, կրնայ մեծապէս ազդել այս սեակ խնդրոյ կարգադրութեան մէջ, որ Ս. Դրան կարենանէ ըլլալիք անօրինութեանց գործադրութեանը մասին մեծ դիտութիւն կը մատուցանէ։ Այս առթիւ ժողովը որոշեց որ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը պէտք եղած հրահանգը հաղորդէ Առաջնորդաց, տեղական կառավարութեանց հետ իրենց յարաբերութիւններն կանոնաւորելու համար։

ՍՍՈՌ ԱՔՈՌՈՅՆ՝ ԽՆԴԻՐԸ

Նրկու հեռագիր հասած էր Սիսէն մէկը Տնղապահ Գեորգ եպիսկոպոսէն, որ կը ծանուցանէր թէ Գոլոքէն Տիգրանեան Միրաքէ եպիսկոպոս գիր գրեր է թէ Ղեկոզայոյի կոմիտէին

Ցիշեալ պայմաններն են.

1. Խոստացեալ 1000 ոսկիին տեղ 1400 ոսկի ընդունիլ, վասն ամբողջ շինութեան։

2. Վարժարանին անունը՝ որ Նունեան էր, հանդուցեալ Գասպար էֆէնտիի մօրը անուամբ բարեխառնելով կոչել Ն. (Նունեան) Վարդուհեան վարժարան։

3. Վարժարանին դրամը վրայ արձանագրել «Ն. Վարդուհեան վարժարան՝ ի յաւերժական յիշատակ՝ ի հիմանէ նորոգ կառուցեալ արդեամբ եւ ծախիւք Գասպարեան ժառանգաւորաց»։

Քաղ. ժողովը յիշեալ խորհրդոյն այն առաջարկութիւնը ըստ օրինի Տնտեսական խորհրդոյ հաղորդելով՝ անոր կարծիքն առանալէ եռեւ՝ որ ընդունելի եւ օրինաւոր դատած է իւր խնդիրը, որոշեց ըստ այնմ իւր հաւանութիւնը տալ եւ վաւերացնել երեք պայմանները։

Ուստի այն սրտագին թաղական խորհրդոյն հաղորդելով՝ անոր յանձնեցնելնք պէտք եղած անօրէնութիւնն ու գործադրութիւնը ըստ վերոյգրեալ պայմանաց։

23 սեպտ. 1871 (Պոլսոյ Սեպ. Ի Պատր. Հայոց Քաղաքական Պոլիս

Կ. Պոլիս

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԱՂԱԹԻԱՅԻ ԳԱՅԻԱՆԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐ

Մուշ, Վան, Բիլ, Դերճան, Վաղարշակերտ, եւ ուրիշ Անատոլուի վիճակներէն հեռագիրներ հասած բոլոքները ընդհանրապէս նկատողութեան առնելով ժողովը ու Սրբազան Պատրիարքը, որոշուեցաւ որ Ս. Պատրիարքը ընդհանուր տեղեկագիր մը պատրաստէ այս մասին, Մեծ Եղեռնքոսին մասամբ ցուցնելու համար, որպէս պիտի ինդրուի որ յիշեալ հարատեւ հարութիւնք եւ անոնց ապրիւններն ընդհանուր կերպիւ հասան քննութեան առնելու համար մասնաւոր (քոմիսիոն) մը կարգուի Տէրութեան կողմէն, որուն մէջ հմուտ եւ փորձառու Հայ անդամներ ալ դանուին, եւ այս մասին ըլլալիք առաջարկութիւններն Տէրութեան կողմանէ նկատողութեան առնուելով՝ պէտք եղած միջոցներն ի գործ դրուին։

Դատաւորներէն եկած ժողովրդոյին դանգատներուն մեծ մասը միշտ տեղական կառավարչաց վրայ ըլլալով, այս մասին սովորաբար թաղերը գրելու դրութեամբ դարման մը չկրնալ ըլլալը ժողովը նկատելով, որոշեց որ այսուհետեւ այս սեակ դանգատները վերնական պարտաւորական թաղերով Ս. Դրան ներկայացնելու։ Սրբազան Պատրիարքը անձամբ հաղորդէ Մեծ Եպարքոսին եւ յիշեցուցէ գիր մ'ալ (գ-չուէրէ) ձեռքն ունենալով յանձնէ անոր։ այս միջոցն որ առելի մոնրմական կերպարանք ունի, կրնայ մեծապէս ազդել այս սեակ խնդրոյ կարգադրութեան մէջ, որ Ս. Դրան կարենանէ ըլլալիք անօրինութեանց գործադրութեանը մասին մեծ դիտութիւն կը մատուցանէ։ Այս առթիւ ժողովը որոշեց որ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը պէտք եղած հրահանգը հաղորդէ Առաջնորդաց, տեղական կառավարութեանց հետ իրենց յարաբերութիւններն կանոնաւորելու համար։

ՍՍՈՌ ԱՔՈՌՈՅՆ՝ ԽՆԴԻՐԸ

Նրկու հեռագիր հասած էր Սիսէն մէկը Տնղապահ Գեորգ եպիսկոպոսէն, որ կը ծանուցանէր թէ Գոլոքէն Տիգրանեան Միրաքէ եպիսկոպոս գիր գրեր է թէ Ղեկոզայոյի կոմիտէին

* Այս ընարեալներէն՝ Յանիպան էֆէնտի փափայեան, որ ինչպէս կը տեսնուի Մուշէն եւ Թօք-Գարուէն միաձայնի ընտրուած է։ Մնոց երեսփոխանութիւնն ընդունեցաւ։

* Տես թիւ 1445

թիւնը հաստատուեցաւ։ Եւ կը հարցներ թէ այս լուրն ստոյգ է եւ վանքը յանձնել պէ՞տք է թէ ոչ։ Միւս հեռագիրը Նիկողայոս եպիսկոպոսէն, թէպէտեւ Ցիզրանեան Մկրտիչ եպիսկոպոսին ուղղուած՝ հասցէն պարպած Մկրտիչ եպիսկոպոս գրուած ըլլալուն՝ ի Պատրիարքական ոմանք մեր բացուեր էր. յոյսս Նիկողայոս եպիսկոպոս դրած է թէ «Ցէրմանիա Ծախքը կամ դուն տուր կամ Միրիմանեանը տայ, հոս եկած ատենդ սակը պատրաստ է»։

Ժողովը անմիջապէս հեռագրել տուաւ Ցեղապահ Պետրոս եպիսկոպոսին որ Նիկողայոսի հաստատութեան լուրն անհիմն է, չըլլայ որ վանքը անոր յանձնէ։

Եւ որոշեցաւ։ Ոսոյ խնդիրը երթալով կը ծանրանար եւ այն տեղերէն տխուր տեղեկութիւններ կուգային հեռագիրներ Նիկողայոս եպիսկոպոսին բռնած ընթացքին վրայօք, ժողովը անմիջապէս պէտք եղածը անորինելու համար դիւանական արձանագրութիւններէն հարկ եղած տեղեկութիւնները քաղելէ ետեւ, որոշեց։

Նկատելով այս խնդրոյն վրայ Սիսէն հասած վերջին հեռագիրները, որով Նիկողայոս եպիսկոպոսի կախողիկոսութեան (Ֆէրման) ձեւը բերելու համար արտաքոյ կարգի միջոցներու դիմած ըլլալը կը ստուգուէր, եւ, միւսոյ մասին Ցիզրանեան Մկրտիչ եպիսկոպոս այս պարագային մէջ անոր հետ դործակցութիւն ունեցած ըլլալը կը հաստատուէր։ Ժողովը պարտք համարելով անյապաղ պէտք եղած միջոցն ի գործ դնել Նիկողայոս եպիսկոպոսը Սիսէն հեռացնելու համար քան նախարդ որոշմանց ազդայնն ընդհ. ժողովէն, որ առաջ մանրամասն պարզաբանելով թագրիր մը պատրաստելու հոգը Աստեղապետ էֆէնտիին յանձնեց, եւ միանգամայն խնդրեց որ Մեծ Եպարքոսին հետ կանխաւ բանակցի այս խնդրոյն համար։ Թագրիրին ծրագիրը պատրաստելով Աստեղապետ էֆ. զայն ժողովին ներկայացուց, եւ յայտնեց նաեւ թէ Մեծ Եպարքոսին համաձայնութիւնն ստացած է այս մասին, առատրութեամբ որ Նիկողայոս եպիսկոպոս փոխանակ Երուսաղէմի վանքը դրկելու՝ նոյնն Պոլիս պիտի բերուի։ Ժողովը որոշեց նոյն ծրագրին համեմատ թագրիրը գրել եւ որ առաջ Բ. Դռնէն հեռագիր զրկել ապրով Նիկողայոս եպիսկոպոսը Սիսէն հանելը եւ Տիգրանակերտի առաջնորդ Յակոբ եպիսկոպոսին որ Սիս երթալու պատրաստի։ Մէանդամայն Ընդհ. ժողովոյ Աստեղապետին գրուեցաւ որ Յայ Կաթողիկոսի ընտրութեան վերաբերեալ ժողովոյ վերջին որոշումը պաշտօնապէս տեղեկագրէ առ Պարչութիւնն, որ ըստ այնմ դործադրական հանդամանքը պատշաճապէս ի գործ դրուին։ Ընդհ. ժողովոյ դիւանը պատասխանեց այս մասին։ Եւ Պարչութիւնը, ըստ որոշման Ընդհ. ժողովոյ, Կաթողիկոսական ընտրութեան հրահանդը պատրաստեց։

Իսկ որոշեցաւ։ Ցիզրանակերտի Յակոբ Եպիսկոպոսը Ցեղապահութեան պաշտօնը չէր ընդունած եւ հրաժարականը դրկած էր, որպէս հետեւ Պատրիարքական խորհրդարանի Դեր. Սիմէոն եպիսկոպոսը դրկելու Պարչութեան հրահանդին դործադրութեան պաշտօնը անոր յանձնելով։

Եւ այս պաշտօնին դործադրութեան համար իմէ Բ. Դռնէն եւ իմէ Պատրիարքարանէն մէկ մէկ աշխարհական տեսուչներ կարգուին ալ որոշուած ըլլալով, Բ. Դրան յայտագրութեան Դեր. Սիմէոն եպիսկոպոսին եւ Ֆրանկեան Յովհաննէս էֆէնտիին ընտրութիւնը։

Ինչպէս որ լրագրոյս մէջ ծանուցուած էր, կիրակի օրը, Հանդուցեալ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան արժանայիշատակ Հայ բանաստեղծին գերեզմանին վրայ ազգային հանդէս մը կատարուեցաւ։ Ի Ֆերիկայութեան հարիւրէն աւելի ազգայնոց, որոց մէջ էր նաեւ Դեր. Խորէն եպիսկոպոս։ Սրատառ չատնաբանութիւններ խօսուեցան քանի մ՝ աստուածական ազդայնոց կողմէ, ինչպէս նաեւ Դեր. Խորէն եպիսկոպոսէն, եւ հանդուցեալին յօրինած ազդայնն ընտիր երգերէն մէկ քանին երգուեցան։

Վահան Օտեան էֆէնտին՝ չկրնալով ներկայ գտնուիլ, Դերեւոյ հեռագիր մը դրած էր հանդէսը անօրինող մասնաժողովոյ նախագահ Մեծարգոյ Յ. Վ. Ամէմեան էֆէնտիին։

Աւելորդ է ըսել թէ արժանայիշատակ Պէշիկթաշլեանի հայրենասէր հոգին ճանչցող եւ անոր գրչակցութենէն ու արժանիքէն յարգել գիտցող ամէն ազգայնոց՝ ի բոլոր սրտէ կը ձայնակցին Վահան Օտեան էֆէնտիի արտայայտած զգացմանց։

Պոլիս 26 սեպտ. 1871

Աղնիւ Աճէմեան էֆէնտի.

Օրագրին մէջ ձեր հրաւէրը կարդացի Պէշիկթաշլեանի յիշատակը փառաւորելու համար իր մահուան տարեդարձի օրը։ Օրինակ ըլլայ ով որ այդ մասնաժողովոյ յղացաւ։ Օրինակ ըլլայ դոյգ, ազնիւ երիտասարդներ, որ այդ միշտ երիտասարդ բանաստեղծին յիշատակը կը մեծարէք, անոր՝ որ ամենէն պեղեցիկ տիպարն եղաւ հայրենասիրութեան եւ հանճարոյ։ . . . աւագ, եւ երբ դուք իր գերեզմանին չորջը կը բոլորիք՝ ձեր սիրոյն հաւատիքը նորոգելու համար առ այն որ իր հոգւոյն միշտ ներկայ է մեր մէջ, իր մտերիմ բարեկամաց մէն, եւ թերեւս մեկնամոդոյնը, պիտի չկրնայ թանալ իր արտաքնութիւնը՝ այդ տուրք գերեզմանը։ Այլ ուր եւ կոչէ զինքն այլուր անոդոքելի հարկը, իր սիրան ու մտածութիւնը հոն կը թռչի, հոն կը թռփռի եւ հոն կարտասուէ ձեզի հետ, ով բարեկամք իմ բարեկամիս։

Միայն թէ այդ օրն որ ընտրեցիք իրբեւ հայ զգայուն երիտասարդութեան վայելուչ հանդէսի օր, չը մոցուէ՞ր ասկէ հոգին ալ, եւ ամէն տարիներն օրին նոր հաւաքուէր հայ երիտասարդութիւնը խմբովին ընդունելու համար այն ներշնչումները զոր հա ինքս միշտ գտած եմ այդ գերեզմանին քով ամէն անգամ որ իմ բարեկամիս այդ յեսին ընտիրներին այց եմ տրած, մտածելով այն յոյսերուն զոր իմիասին կը անուշանէինք եւ որոնց քանի՞ն տարուց ասկէ ի միր, եւ միշտ լսած եմ, իրրեւ թէ դեռ լաւէր իր գերեզմանին մէջէն ալ այն աղաղակը զոր ամենէն առաջ հընչեցուց եւ որ չիրպիսի մարի անիս։ Սիրելիք հոգ մեռնիք»։

Թող այս աղաղակը միայնակ մեզ հայրիկ ոգեշոյն եւ ամրացնէ մեր ոգին իւրաքանչիւր տեղ, մինչեւ որ դայ օր մը, ուր հայ ժողովուրդն ամբողջ կարող ըլլայ կրկնել Ալիւնեանի բոլոր ժողովրդոց՝ «Եղբարք եմք մենք»։— Գ. Ե. ՕՏԵԱՆ

ԴԻՄԸՆԱԼ ԳԱՏՐԻՄԸՐԻՆ ԹՈՒՐՔԸ

Օրագրին ըլլի ուշադրութեամբ այս կէսոր նկատմամբ բացատրիկ տեղեկութիւնամբ յօդուած մը ի Նամիր կը Ջանայ իմ Պասիի մէջ «Պատրիարքին քարոզը» վերագրեալ պարզ ու պայծառ միտքս բացատրելու խորհրդարանի մէջ խօսիլ ու խնդրել։ Օրինակ բերեր էի եկեղեցական պատմութենէն երկու լեռնօրէն տեղին դէպքեր, մին յունարոսիոս՝ իսկ միւսը Պակիրերան հայրապետաներէն։ Օրինակ բերեր էի Յոհաննէս Մկրտիչը եւ մեր ամենասուրբ կրօնքին հիմնադիրը. բայց որպէս զի հատանք հինցած են» ըսելով հանդուրդը վախուստ չտայ, արդի եւ նորագոյն եկեղեցական պատմութեան մէկ իրողութիւն մ՝ալ, օրինակի թաղաւ ամենախիստ հոչակուած մէկ կառավարութիւնն, յառաջ բերի, որն ինծի կը թուի թէ այն յօդուածին համար քար գլորմոն եղած է։ Քանզի Ռուսաց ամենազօրեղ կառավարութեան ոստրազգի եւ այլազուան պարտամբ կարմեցեալի մը դէմ ցուցած օրինաւորութիւնը մարդութիւնն եւ քաղաքավարութիւնը թերեւս քիչ մը ամբոցուցած ըլլայ յօդուածին հեղինակը։

Ան յօդուածը կրօք թէ Գրիսոսոմի խօսքն ալ կընդմիջէին։ բայց ընդմիջողը կամ անոր թշնամիքն էին որ ձչմարտութեան խօսքը կը քաշիտէին, կամ հաւատացեալքը, որ առաւել ուսանելու համար բան մը կը հարցնէին։ Հիմա Պատրիարքը Արքազան Հօր Իւսկիւսատ խօսած քարոզը ընդմիջող սնձը մը տեսակէն է։ կարծեմ թէ ոչ ոք կրնայ պնդել թէ բան մը սորվելու դիտաւորութեամբ խօսած է այն պարանը։

Բայց Յովհաննէս Մկրտչին օրինակին դէմ այն տարօրինակ յօդուածին առարկութիւնքն ու իրր թէ եղջը ստեր առողջ դատողութեան հակառակ չորադրութիւն մ՝է, որ ազգի մը մտաւոր կարողութեանն եւ տրամաբանութեանը խեղդէն դարոյ մը ճանիներուն մէջ ընկղմած ըլլալու պատդոյն է։ Աւրաբ, ես ինքս թէ հոգեւորական հովիւ մը ինքդինքը մերթ ընդ մերթ պարտաւոր կը տեսէ զադրը կամ իրեն յանձնուած հօտ մատնաւոր կամ ընդհանուր վտանդէ մը զգուշացնելու, եւ չոր բացատրութիւններ ու վերացեալ ու յամաք մեկնաբանութիւններ տալով չբաւականանար, այլ Յոհաննէս Մկրտչին պէս յանդգնք մ՝ալ յանդուգն յանդուգն կը յիշէ։ Հիմա իմ խօսքերուս մէջ ամենաթեթեւ տարի մը կար առողջ դատողութեան մը համար—վատառողջ դատողութեան համար հարկաւ ամենրոնի թոյլատրութիւն կայ, քանզի բանաստեղծութեան օրինաք (սիլլոգիզմ) անոր ընդդէմ մէջ մէկ տպաւորութեան հոդնասեռ կամ ուրիշ մէկ նման տպաւորութիւն մը մը կը յարուցանէ, եւ ուրն ալ առանց առնոր պատճառ կամ անպատճառ ըլլալը ընդդէմ կը խօսի—հիմա կազմեմ չնորհ ըրէ եւ ըսէ իմ խօսքերուս մէջ տարբերութիւն մը եղած էի թէ ոչ։ Պատրիարքը դիտաւորեցէք որ հոչակաւոր Ցոն—Փիշոթին պէս փայտէ թուրդ ուտած հովիւներուն զարնելով ջաղցքներուն թիւերը քեզի թըշնամի կը կարծէս։

Իս ըսեր եմ եւ վերջապէս կը պնդեմ թէ Ամեն Պատրիարք Հոր յիւսկիւսատի եկեղեցոյն մէջ՝ պարտանի առանն՝ առանկնդիր մարդոյդ՝ բաց սեղանով խօսածը ոչ թէ պատասխան ատենարանութիւն մ՝է, այլ եկեղեցական քարոզ մ՝է պարտանալէս (էքս կաթէտրա) խօսած։ Փոխնդ եթէ Հայոց Պատրիարքը առաջին չհասկնար թէ տեղանէն այն իմաստով որ Օրագրի յօդուածը կը հասկնայ ատենարանութիւն չըլլար, այլ թէ հոն՝ ի չնութիւն եւ՝ ի Աղդատութիւն հասին՝ Աստուծոյ խօսքը քարոզելու է, եւ թէ մինչեւ այն տարիքնան կանդիսանայ որ հատարակ աշխարհականի մը զրպարտութեանը կը կարծի, անա այն տանն անդամներն ոչ թէ Պատրիարքն է, այլ ազգը, որ հանթակ մը իրեն զլուխ՝ հովիւ՝ դնելու պէտք ընտրեր է։ Պակայն ուրախ ենք որ մեր ազգը իր եկեղեցական բազձանքովը չաւ. Պատրիարք մը ընտրելու. մէջ այս անդամ յառաջադիմութիւն մը ըրած է։

Ես խօսքերուս նրբէք մանքէս չեմ անցուցած թէ Պատրիարքութիւնը յարգելու. եւ մեծարելու համար Պատրիարքին անձը հանդիսի իր ամենայն սիրտանքովը եւ զանիրլանքովը պաշտպանել հարկ ըլլայ։ Գիտեմ եւ համոզուած եմ որ ամբաստանեալ Պատրիարք մը ծերակոյտի մը առջեւ դատի կանչելը. զանի մեծաւ ծանրութեամբ ու մանրամասն քննութեամբ եւ արդար վճռով ու սրսկալի հանդէսով գայէն վար պտնելը թէ եւ անանկ մէկ անձի համար մեռ սղ ըլլայ. բայց այն ազդը որ այս բանը կընէ, ոնոր համար կեանք է եւ զորութիւն, աւելի գերազանց քան մեծամեծ յաղթութիւններ։ Բայց տարակ է այն ազդը եւ տղանիրլ բաղկացած, որուն Պատրիարքը եկեղեցոյ մէջ մէկ կրքոտ եւ մոլի անհաստի մը խաղալիկը կըլլայ եւ անոր օրէնքն ու սանմանադրութիւնը նախանձ չդգար, արդարութիւն եւ իրաւունք չպահանջեր ու ճիչ մը անգամ չբառնար։

Որոշակի յիշեր էի եւ կրկին կը յիշեմ. եթէ Հայոց Պատրիարքը չիրնար քարոզ մը չիտակ խօսիլ—մինչդեռ Ամեն Քրիստիանը իր ոտարդ եւ բնական բայց պերճ ատենախօսութեամբքը ազգիս բեմբասաց հոգեւորականներուն նախանձելի մոդովրդականութիւն մը վաստակած է—թէթէ եկեղեցոյ բեմը պղծելով գանի իր կրքոյն ինչպէս կը կարծէ Օրագրին յօդուածը՝ դարձիք կընէ, ան ատեն հարկ եւ անհրաժեշտ հարկ ու պարտք է հրաժարեցնել ու արմանաւոր մէկը անոր տեղը դընել, սակայն իրաւունքն մ՝ուենցող դատաստանի մէջ քննելով դնելով՝ դատելով՝ վկայութեամբ՝ ըստ սովորութեան ազգիս եւ Հայաստանեայց եկեղեցոյ, ըստ օրինի եւ ըստ սանմանադրութեան։ Բայց երբէք եւ յաւիտեան չյանդգնիր անձ մը անհատ մը ըստ քմաց եւ ըստ կրից քննել եւ ընդմիջել ազգին ընտրած ու ընդունած Ամեն Պատրիարքին քարոզը հրապարակաւ՝ եկեղեցոյ մէջ եւ՝ ի լուր ժողովրդեան։

Եւ ընդմիջող պարոնին փաստաբանի յօդուածը կպտնանջէ որ Ամեն Սրբազան Հայրը իր քարոզը խօսած ատենը՝ ամենդաթ բանին փաստ մը ազգ։ Մի՞ տրկիութիւն։ Մինչ քարոզիչ մը եկեղեցոյ մէջ ատութեան վրայ քարոզած ատենը պարտէ փաստերով եւ ստորագրեալ ու կիրեալ ձեռագիրներով ապացուցանել թէ այս ինչ կամ այն ինչ անձը որխուլ կամ սուտ մ՝ըսեր է։ կամ եկեղեցոյ մէջ հարկ է քարոզիչ փարդապետին փաստերով ու իրաւութեամբ ապացուցանել թէ Սիրակոսը կամ Մարկոսը գողութիւնը բրեր է չնութիւն դործեր է եւայլն եւայլն։ Անա այս տեսակ պահանջումներ ընդդիմներն են որ զիրենք կանչուած կարծին ուրիշին պաշտօնին խառնուելու։ «Ցգաւ չցցէք Փարիսեցոց խմորէն» կրկ մեր ցէրը. եւ ուրիշ շատ խիստ խօսքեր կան որ մեր կրքոտ ընդդիմին հիմը եղած Ս. Գիրքը կրնէ. ուստի ինչպէս չդգաւչանիք եւ Պատրիարք մը իրեն յանձնուած հօտը լրագրաց մէջ իրեն նիստուած վատնելն։ Ոչ ապաքէն ճիշդ այդ է անոր պաշտօնը։ Բայց եթէ այսօր այս, վաղն ալ այն եւ միւս օրն ալ մէկ երբեմնը, քարոզներու մէջ իրենց դէմ բան լսեն ու, ինքնակոչ կերպիւ ընդմիջեն ժողովրդին ու ազդին ընտրած պաշտօնէից խօսքը, այնուհետեւ կըսեմ Աիրիկէ գաղթերու։ Ենք, ուր դուցէ ատոր պէս բան մ՝ալ չդանանք։

Երկու եւ երեք կրկնիկ բոլոր ու գոնդատ կ՝ապատուի։ Նախ եւ առաջ Ամեն Սրբազան Պատրիարք Խրիմեանին իրմէն՝ որ իր անձին վրայ անպատուոյ Հայ ազգին Պատրիարքութիւնը դործեալ անարատ կացուցանէ՝ օրինաւորութեան դատաստան յանձնելով եւ ազդին իրաւանցը բաւականութիւն հատուցանելով։ Քանզի ինչ յարդանք որ իրեն պաշտօն ու դահ յանձնուած է, նոյնը պահանջուի պիտի իրմէ։ Եթէ ոչ ազգը բառնալու է Լուսաւորչին՝ որուն մէջ այս ազգդ գէպքը տեսի ուշնուած է։ Եւ միրջապէս կարդադրութիւն մը կ՝ապատուի ազդին երիտասարդաբանական պատկառելի մոդովրդին, քանզի նախասուած Պատրիարքի մը նախագծը

հաւիտեանքը բացուած՝ ու գոցուած՝ մոռոշներուն պէտ ու գոյութիւնն ալ նոյնչափ կըլլայ։ Թող մեծապատիւ երեսփոխանը լաւ մը խորհի թէ ինչ պիտի ընէր առանց պարագայի մը մէջ քաղաքակրթեալ ազգ մը։ Ինչ պիտի ընէր Անգլիացին, Գաղղիացին, Գերմանացին՝ եթէ իր օրինաւոր թեկնեալ եւ վաւերացեալ եոլիսկոպոսի մը քարոզը ընդմիջուէր ու այն ընդմիջումն ալ հրապարակաւ խոսուէր եւ պայտպանուէր՝։

Զարգրի այն յոդուածին մէջ իմ անձիս դէմ ըրած սպառնալիքներէն յայտնի է որ զանգիտապոլ մէկը չեմ։ Հարը Ճանկատին քրանիրոմէ՝ ուրեմ ուզող մէկը՝ ինչպէս ալ սպառնալիք չգոյար։ Իսկ դիտութեան մասին կրնամ—սիրելուած եմ պարծենալու, բայց այն յոդուածի հեղինակէն զատ ամենէն ալ ներողութիւն կը խնդրեմ—կրնամ Բ. Բ. սուորագրողին պէս ասուն եւ քան թեմիւ ճնճղուկներ իմ գիտութեանցս ճիւղերուն վրան առնուլ, եւ անոր պէս թափթրիանքը դրնթէ ամեն օր իմ մասնաւոր գրաքիս անկիւններէն չաս կուգամ կնեանամ։—Որովհետեւ այս երկիրս պէչ սովորութիւն մը կայ, որ երբ Նիւթի մը վրան կխոսիս՝ կելլեն խոսքդ ծռմռտիելով քեզ ազէտ ու բան մը չդիտցող կցուցանեն, որպէս զի վերջին խոսքը իրենք բսած ըլլան։ անոր համար համարձակեցայ այս ծռերակշիռ խնդրոյս մէջ սա երկու երդիծական խոսքն ալ դնելու, որուն համար դարձեալ ներողութիւն կը խնդրեմ։ Ա. Ա.

Փոքրիկ հարցում ՀԱ ԵՒԷ-Ղ-ՀՈՒ Թաղաւոր խորհրդոյ

Ենի-Գիւղի նարակառոյց Ագէլկանց գալոցի համար եղած եւ ըլլալիք ծախքերը ո՞վ է ընողը, կամ ո՞ր անուիէն կելլէ այդ սակը։ Եւ կամ թէ ո՞ր Ազգայնոց թէ հանգանակութեամբ կը շինուի։ ինչո՞ւ ուրեմն աւրիչ լիտրիու Ազգային շինութեանց օրինակին հետեւելով նուիրատուաց ցուցակը չեն հրատարակեր՝ ի միտս առնելիւն Ագէլիս։ կաղաչեմ թաղական խորհրդոյ՝ Մեծապատիւ անդամոց

Պ՝ ։ Ամէարդոյ յոդուածագիրը չգիտեր որ Ս. Պատրիարքն, քարոզն ընդմիջողը նոյն օրը իր ըրածին վրայ դիմելով Ս. Պատրիարքէն նեռում առացած է։

Այս ալ իմացած ենք որ հետեւեալ օրը ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը Ս. Պատրիարքին քարոզն եկեղեցւոյ մէջ ընդմիջող անձը Պատրիարքարանէն խնդրած է։ բայց Ս. Պատրիարքը պատասխան տուած է թէ ընող անձն իր սխալմանը վրայ զղջացած լինելով ինքը ալ նեղած է անոր յանցանքը։ Դան. խմբ.

որ առոր արտաքսաւ պաշտօնատէս յայտնեն։ Մնամ խոնարհ ծառայ Թոքէջի «Ն

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԵՔ ՀՐԱՑԱՆԱԿԻՐՔ

Ա. Տիւմայի բաղմաջիւ գրածոց մէջ ամենայնի կարդը կը բռնէ Նաեւ ԵՐԵՔ ՀՐԱՑԱՆԱԿԻՐՔ անուն վէպն՝ որ թէ վիպոյին հիւսուածքին եւ թէ պատմական արժէքին կողմէ մեծ յարգանի անոնց աչքին իսկ որ մտացածին գրուածոց անասրքեր կերեւին։

Հեղինակին բնդհանուր եւրոպայութիւնն ընդարձակ ասպարէզ մը կը դանէ Ֆրանսայի պատմութեան մէջ։ եւ ամենդէպ, ամենանենգան իրաղութիւն հետաքրքրաշարժ երեւոյթ մը կառնուն իր հրապարակի գրչին ներքեւ։

Լաֆ ԺԴ. եւ Ռիշլիէօ, ապիկար թագաւոր մ՝ եւ. խորագէտ պաշտօնեայ մը, արքունական դաւեր, սիրային դաւեր, մոլեկրօնութիւնն ու քաղաքականութիւնն անսոյառելի նիւթեր եւ ճարակ կընծայեն վիպասանին, եւ ընթերցողին աչք լիզին կը գրաւեն։

Այդն վէպս ընթերցասէր հասարակութեան համար թարգմանուելու բարկասած է Մեծ. Գ. Մ. Մամուրեանի ձեռաք։

Ամբողջ ԵՐԵՔ ՀՐԱՑԱՆԱԿԻՐՔ երեք հատոր գիրք ըլլան։

Իւրաքանչիւր հատորին դին 15 գր.
Բաժանողաց համար երեք հատորը 40 »

Բաժանողը դրամիկ ու գրքերը պէտք է դիմեն Զաքմաքճեան-Եղուզու խիւ 10 Ցէմէնանց վանառատունը։

ՀՌՈՎՄԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐԵՑԵԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ՝

ՏԵՏՐ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

Ի Ի

Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ ԿԵՂԵՑՈՅ ԱԹՈՌՔ

ՏԵՏՐ ԵՐՍԱՐՈՒ

Հռովմի Լա Բարիմատէ անուն լրագրին 261 եւ 284 թիւերուն մէջ հրատարակեալ երկու կարեւոր եւ հետաքրքրաշարժ յոդուածոց թարգմանութիւնն են։ երկու զատ տետրակներով տպուած։

Կը գտնուին Գ. Ց. Գալոֆեանի գրքատունը եւ ուրիշ Հայ դրավաճառաց քով։ Գին իւրաքանչիւրը տետրակին 40 փարա։

ՊԱՊ ԵՒ ԷՒԵՏՍԻՐԱՆ ԱՏԵՆԱՒՈՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄՕՆՄԻՆՆՕՐ ՇԹՐՈՍՄԱՅԷՐԻ

Ի ՎԱՏԻԿԱՆԵԱՆ ԺՈՂՈՎՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՌՆՈՑ ՍԷՍԷՐԼԻԱՆ

Պապին Ս. Պետրոսի յաջորդ եւ Քրիստոսի փոխանորդ կոչուելու, պատհանչման գէմ հղօր բողոք մ՝է կազմուկ եպիսկոպոսէ մը՝ նոյն իսկ Պապին երեսն՝ ի միր ամբարձած՝ վատաբանելու վերջին ընդհանրական կոչուած ժողովին մէջ։

Այժմն հայ գրատարածաց քով կը գտնուի Գին 160 փարա։

ՃԸՄԸՈՕՏ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ ՔՕԼԷՌԱ ԱԽՏԻ

ՅՕՐԻՆԵԱԼ

Ի ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՖԷՆԴԻ ԱԼԻՈՒՆԵԱՆ ԱԿՆԵՑԻ

Այժմն հայ դրատարաց քով կը գտնուի Գին 60 փարա։

ՆՈՐ ՕՐԱՑՈՑՑ ԺՈՂՈՎԸՐԴԱՆԱՆ 1872 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ԴՐԻՍՏՈՍԻ

Դ. ՊԱՂՏՍԱՐԵԱՆ

Այս Օրացոյցը կը պարունակէ նաեւ պատմութիւններ, ընտանեկան, արուեստական եւ առողջական նիւթեր, ծիսազարդ համար կանոններ, գոնէրայի, նաստրի, հաղի եւ այլն դեղերու, զուարճալիք, հանելուկք, բարոյական եւ խնամոցն առացուածք եւայլն եւայլն, աղայոց լու. կազանգի նուէր կընայ ըլլալ։

Գինն է 2 զուրուշ։

Կը ծախուի ամեն Հայ դրավաճառաց քով, լրագիր ծախուած տեղերը ու ցրտիչներու ձեռքով։

Շատ գնել ուզողը պէտք է Աքարայ Հիւսնանց ձիմիոկրաֆատունը դիմէ։

ԾՈՒՆԵՒՈՒՅՈՒՄ

Պէյքոզի կայսերական Տեսպոսխանէին համար 6000 հատ ադամ, չոր ըլլալու պայմանաւ, Անամոլիի ոյսոնքն Գայսէրիի եւ Էնգարէի շրջակայից նեծը գնահատութեան դրուելով, սեպտեմբեր ամսոյ 30ին հինգշաբթի օրը վերջնական որոշումը տիտի տրուի։

Ուստի յիշեալ Կենը մասակարարել ուզող վաճառականք պէտք է որ յիշեալ օրէն յառաջ Սպարապետի Գրքան մէջ Տարի Շուրայի կից եղող վաճառականաց յատկացած սենեակը գան, որպէս զի հոն տեղ կախուած շրջանակին մէջ յիշեալ Կենէն վերաբերեալ դայիներն ու որպիսութիւնը հասկնան։

27 սեպտ. 1871
Ի Դուռն Սպարապետի։

ԻԼԱՆ ՆԷՆԻ ՊՕՅԱՆԸ ՏԻՒՐԻՔԻԱՆԸ

Թուքհանէի Ամիրէոն։ Գալատա Գալաթա Ն՝ 67

Ինչպէս Պոյանը սիրքիանը նէնի թէշքիլ օրանմուշ օրաց, ճանիկա, ամիլաս, գոտիկի մէ գրրէր կիպի հէր ճինս իմիրքի իմիա իլէ, մի չուհա, մի քազմիր, լահոր կիպի հէր ճինս նուանը իմիա մէ սէթիր, բանիմաշան մի նէլէք կիպի հէր նէյ էրպիսէ Լիրոբա ուսուցինեմ նէիֆիս օրանարաք պոյանմաքսէ, մի պէյազ գրրէր էքիրիի չրգարրիմազատ օրաւորս իլան օրանուր։ 17

Տիրէրիոր Իրիմիրէրու Մուսու

Այս լրագիրը չաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ չաբաթ օրերը։ Խմբագրագրութեան տեղին են Կ. Պոլիս Զէյնիլի խանը վերի յարկը թիւ 6 Մասիսի խմբագրատունը։

Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոդաբարձուաց սենեակները։

ԻԶՄԻՐ. Սահման աղա Ցէտէեան։
ՆԻԿՈՍԻԱ. Թորոս աղա ոսկերիչ։
ԱՏԱՖԱՆԱՐ. Մկրտիչ աղա Տ. Գէորգեան։
ՊՐՈՒՍԱ. Գարագեա աղա Թագէոսեան։
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Համբարձում աղա Գուսքէպաղեան։
ՏՐԱԳԻԶՈՆ. Խաչատուր աղա Նշմանեան
ԿԱՐԻՆ. Կարապետ աղա Ջաքարեան։
ՄՈՒՏ. Մկրտիչ աղա Փոթիկեան։
ՍՍԲԱՍՏԻԱ. Վարդան էֆէնտի Աբգարեան։
ԵԱՏ. Մ. աղա Խալիկեան։
ՏՈՒՐՍԱՆ Մկրտիչ աղա Աչճեան։
ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան։
ԵՐԶՆԿԱՑ. Թաթիոս աղա Բաղրատունի

Ուրիշ քաղաքներէ սատարողներ ուզողներն այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան միաբանիլ։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՍԹԻՒՆԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ ՋԻՆԻԼԻ ԽԱՆ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱՊԻՐՈՑ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈՒԱՆԱՓՈՒԹԵԱՆ
28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
(ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՅԻ ՀԵՏ 100 ԳՈՒՐՈՒՇԻՆ)

Լոնդրա 3 ամիս զուրուշ		107 3/4—108
Մարսիլիա »		23.70

ԸՆԹԱՑՔ ԳՐԱՄՈՅ
28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Անգլ. լիրա	զուրուշ	109
Նաբոլէոն ոսկի	»	86,38
Իմբլոմբլ ռուբ	»	89 06
Քէրէմիդ	»	51,23
Հինգ ֆրանք	»	—
Հինգնոց	»	104.22
Գլինձ	»	117 20

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԱՐՄՏԻՓ

Ցորեն կարմիր	Պէսարապիա	31	—32
» »	Ազագ	29	—32
» »	Գալէրք	30	—31
» »	Գուրկազ	26	—30
» »	Թէքիրտաղ	26	—30
Կակուղ	Ազագ	31	—32
» »	Պէսարապիա	27	—31
Կիրքա թուենա		20	
Ցորեն կակուղ	Գուրկազ	20	—28
Վանա			
» »	Գալէրք		
Եգիպտացորեն թուենա		14գ.—15	
»	Անատոլ.	»	
Դարի թուենա		12գ.—13	
»	Անատոլ.		

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ
ԽՈՀԱԿ ՁՈՐ

Գուրտա	զուրուշ	140—170
Անատոլու	»	115—125
Գոլոս		
Լաիրնէ	»	
Ցակած	»	

ԲԱՄԳԱԿ զուրուշ

Կէյվէ	հօքա	9 —
Իզմիր	»	9 —
Վանա	»	8գ.—9
Գարակաստան	»	6գ.—7
Վրուսան	»	7 —7գ.

ԲՈՅԻՐԴ

Անատոլու լուացուած	հօքա	14գ.—15
» չլուացուած	»	7—8
Բումէլի լուացուած	»	15—
» չլուացուած	»	6գ.—7գ.
Վրուսան լուացուած	»	— —
» կէս		— —
» չլուացուած	»	— —
Ցոպրանա	»	10 —
Ենկի Շէհիր	»	8 —

ՄԱԶԸ

Գարակաստան	հօքա	10գ.—
Անատոլու	»	9 —
Ճերմակ	»	6 —

ՃԷՈՐԻ

Դայսերի Ա. սեսակ	հօքա	19—20
» Բ. »	»	18 —
Լինկիւրիա »	»	18 —
Թոզաք »	»	18գ.—
Սաքէզ »	»	17 —
Եոզղատ »	»	16—17
Զորաւմ		16—17

ԹԻՅԹԻՔ

Լինկիւրիա	հօքա	40 —42
Գասատամպոլ	»	—
Պէյրաղաք	»	—
Չերքէզ	»	—
Վան	»	22 —23

ԱՃԹԻՄՈՐԹ

Անատոլիա	9գ.—10կիսոր մէկ Ս. Լ.	
Խոշկատ	» » »	»
Սիվաս	» » »	»
Էրզրում	» » »	»
Գայսէրի	» » »	»

ՁԷԹ

Մուսանիա	հօքա	6գ.—
Այվալը	»	6 —
Սաքիզ	»	9 —
Միտիլի	»	6գ.—
Պլինձ թոզաք երկրին մէջ		9գ.—10
Սալէպ գասթամպոլ	հօքա	—
Աֆիոն	»	225 —240
Գիմիրք	»	26 —27
Սուսամ	»	4 —4գ.
Կատատատ Անատ.	Գիլէ	30 —33
» Բումիլի	»	—
Մեսաքս Գարակ. Իզմիր	»	47 —52

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

	զուրուշ	
Խանիկ Ռիսա. տեսակ 100 հօք.		900—1000
« Բ. »	»	
Եէմէն	»	16
Շամքաթ փոչի Անգլ. կնդ.		260—262
» » Գազզ.	»	—
» գլուխ Գազզ.		310—315
Ջոյ Գոնկօ	հօքան	21 —23
» Բիլբ. ծաղիկ	»	45 —70
Անագ (զալայ)	կնդ.	900 —910
Գլգոնդ (ալիպէա)	հօքա	9 —9գ.
Լեղակ (էլիմա) Պէնկալա	»	135 —170
» » Մատրաս	»	— —
Զինք տախտ. 100 հօքա Ֆր.		70 —
Երկաթ հոյակաձեւ		58 —60
» տախտակ		72 —
» բեւեռոց		64 —66
Քարիֆիա		120 —
Բրինձ Հասլիոյ 100 Քիլիֆ.		42գ.
Կարագ եղ Ամսոյ	զրշ.	13 —14
Խամիաց	»	36 —37